

Lutsak S. The Concept of I. Kostetsky's Artistic Style in the Literary – Critical Discourse in the Middle of the 20th Century. The specific of style concept of I. Kostetsky is considered in the article. It is taken into account not only the ideas of formalists and representatives of the soviet dialectic-aesthetical approach to the problem of the style but also other works. The opinions to modernism of I. Kostetsky are opened in the details as well as the essence of his theory to national-organic style is collated to corresponding ideas of Y. Shevelov.

Key words: style, formalism, dialectic-aesthetical approach, the idea of national-organic style, modernism.

Стаття надійшла до редколегії
03.02.2013 р.

УДК 821.161.2-31

Іванна Луцишин

Тип нудьгуючого інтелігента в романній творчості Володимира Винниченка 1910-х років

У статті розглянуто характерну особливість ранніх романів В. Винниченка – змалювання непересічних характерів українських інтелігентів зламу століть та проблеми їх буттєвої парадигми. На прикладах із романів «Чесність з собою», «Рівновага», «Заповіт батьків», «Хочу!» і «Записки Кирпатого Мефістофеля» проаналізовано онтологію екзистенціалів нудьги і тривоги та їхньої внутрішньої взаємодії. На основі цього змодельовано тип «нудьгуючого інтелігента» в літературному дискурсі українського модернізму.

Ключові слова: інтелігенція, нудьга, тривога, сенс існування, втрата, смисл, екзистенціал.

Постановка наукової проблеми та її значення. Романи В. Винниченка 1910-х рр. позбавлені образів «селян, прикутих до землі». У його художній картині світу фігурують персонажі, спосіб буття яких близьких до європейського. Проза письменника вирізняється серед українських модерних творів доби. В. Винниченко об'єктом художнього змалювання обирає інтелігенцію. Із цього приводу В. Панченко зазначив, що майже всі романи письменника – із життя української інтелігенції, а «село практично відсутнє» [15, с. 124]. Психологічне змалювання внутрішнього світу українських інтелігентів в еміграції чи вдома стало доброю основою для написання творів, а мотиви тривоги, відчаю, гріха та внутрішньої розгубленості в романах В. Винниченка дали підстави називати їх занепадницькими.

У цьому ракурсі показовими є наукові експлікації Олени Васильків [4; 5], Оксани Малиш [14], В. Панченка [15], Валентини Харкун [19], Наталії Шумило [20] та ін. Дослідники беруть до уваги той факт, що персонажі романів В. Винниченка 1910-х рр. переживають нудьгу, страждаючи від втрати сенсу існування та намагаючися по-новому осмислити своє буття. На нашу думку, докладнішого аналізу потребує цей феномен у його кореляції із проблемою екзистенційної тривоги відсутності сенсу існування, яку філософ П. Тіліх дефінував як «тривогу з приводу втрати крайнього інтересу <...> того смислу, що надає смисл усім смислам» [18, с. 15]. Тому **мета** нашої статті – з'ясувати особливості екзистенційного світовідчуття персонажів романів В. Винниченка 1910-х рр. Мета передбачає розв'язання таких **завдань**:

- проаналізувати онтологію екзистенціалів нудьги і тривоги в характеротворенні персонажів романів;
- виділити на основі цього характерний для модерністського дискурсу тип персонажа-інтелігента.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. М. Бердяєв справедливо зазначив, що душі кінця XIX – початку XX ст. є трагічними. Це – нові душі, з яких неможливо викоринити наслідки пережитого ними досвіду [1, с. 16]. У час революцій та соціально-економічних переворотів їм хотілося бути героями. Образ героя-революціонера, що роздавав прокламації, сидів у в'язниці, виступав на лекціях і рефератах, обов'язково належав до гуртка чи това-

риства, – це типовий персонаж романів В. Винниченка. Але, за визначенням М. Бердяєва, традиційній християнській моралі є ворожим будь-який вияв героїзму. Героїчна жертва та героїчне вивищення життя чужі для християнства [1, с. 195]. Лише смирення і беззаперечне прийняття життєвого плину таким, яким воно є, повинні бути ідеалами буття. А для героя-модерніста вітальним первнем є все, що протилежне смиренню: пристрасть, морально-етичні перверзії та вилучення нових вражень від життєвої подієвості.

Інтелігенти в час порубіжжя вирізнялися своєю маргінальною природою і невгамовним пошуком, щоб знайти пояснення всім речам. Антиномія розуму і серця розривала людину навпіл, позбавляючи внутрішньої гармонії, її причина захована у відсутності в екзистенційному просторі людини слідів Божого буття. У цьому контексті доречно згадати характеристику українських інтелігентів зламу століть, яку дала Наталія Шумило: «Та частина української інтелігенції, що виокремилася з оточення прагненням особистої свободи, виступала руйнівником всього, що стояло на заваді розвитку людської індивідуальності, намагалася жити за вимогами власного ества з метою найповнішої реалізації внутрішніх потенційних можливостей, сповідувала гедонізм, а отже схвалювала всі бажання, що вели людину до щастя. “Гармонія із самим собою” – ось їхнє найвище кредо. Натомість інтелігенти-народолюбці, переймаючись співчуттям до простолюду і сповідуючи альтруїзм, приносили свою особистість у жертву загалові і, як правило, втрачали власні ідеали, а відтак здатність до лідерства. Їхні прагнення до гармонії з народом здебільшого перетворювалися на утопію, так само, як гедоністична особистість у гармонії з собою за тодішніх умов суспільності ставала явищем трагічним. Не утримуючись у строгих межах ні “егоїзму”, ні “альтруїзму”, українська інтелігенція, з одного боку, маліла у запитах до життя, а з другого – фальшивила у любові до народу (заступала творчу роботу благодійництвом), і всі разом з однаковим успіхом скочувалися до міщанства, здобуваючись на гармонію з народом не в різноманітності, а, навпаки, у фатальній одноманітності. При тому крайні форми “егоїзму” та “альтруїзму” змикалися у своїй антидуховності – розпусті та аскетизмі» [20, с. 126].

Істина загубилася в бутті, і герої творів будь-якими способами намагаються її знайти. Несумісність духовних глибин буття минулого з новими межами емпіричного земного життя провокує конфлікт особистості із собою та своєю суттю, який породжує тотальну тривогу. У кожному романі ця колізія отримує свою неоднозначну інтерпретацію.

Головний персонаж Мирон Купченко є яскраво вираженим носієм екзистенційної тривоги відсутності сенсу існування в «суто інтелігентському романі» [11, с. 146] «Чесність з собою» (1911). Він – сильна особистість, генератор ідей, які намагається практично перевіряти. Йому мало просто «проповідувати», а приємно довести комусь наочним прикладом, що життя складається за його власним сценарієм. Мирон – це тип нудьгуючого інтелігента, людини-режисера, якого більш детально В. Винниченко випише в романі «Записки Кирпатого Мефістофеля». Своє нудьгування, яке є варіантом тривоги відсутності існування, він намагається компенсувати тим, що вплутує інших у непрості життєві ситуації. Меланхолійний стан Мирона Купченка – першопричина для того, щоб виникла його воля до маніпулювання іншими.

Укріплена у владі над собою, особистість здатна зчинити індивідуалістичний бунт. Я. Поліщук розкриває суть небезпеки, що таїлася в безконтрольності людини, яка проголошувала критерієм усіх цінностей лише себе саму та власне переконання у праві на істину [16, с. 133]. Мирон упевнений: він є сильним настільки, що йому непотрібна ніяка підтримка й опора. Інколи він приміряє роль Бога на себе. У романі неодноразово згадується про те, як Мирон спостерігає за реакцією інших на свої слова-провокації: за Вірою, коли вона сперечається з Мироном з приводу його аморальності: «Мирон же спинив на ній свої зеленкуваті невеличкі очі й дивився з великою цікавістю» [10, с. 2]; за Дарою і Тарасом під час їхнього знайомства із сестрою Мирона, проституткою Марусею: «Мирон швидко пробіг очима по Дарі та Тарасові» [10, с. 8]; за Марусею, коли пропонує їй водити додому чоловіків: «І знову в очах за гнівом промайнула цікавість» [10, с. 31].

Мирон Купченко вважає, що можна збрехати комусь, але не можна брехати самому собі: «Коли гидко, то хоч умри, але не роби! Або, коли робиш, то роби так, щоб і розум твій оправдав те, що робиш» [10, с. 31]. Вірність собі – єдине, чим, на думку героя твору, варто керуватися в пошуку сенсу існування. Імператив головного персонажа набирає радикальної форми звучання: дій так, щоб не зрадити самого себе, щоб максима твоєї волі була законом, передусім, для тебе самого.

У романі «Рівновага» (1912) нудьгування персонажів відображає екзистенційні стани покинутості, порожнечі, беззахисності та ностальгії за втраченою Батьківщиною. Навколо емігрантів-інтелігентів утворився своєрідний вакуум, який кожен намагався заповнити по-своєму. «Ось ми, наприклад, емігранти: видерли у нас шматок так званої душі, позбавили громадського життя, утворили порожнечу по однім боці, ми і схиляємося в іншій. А як природа не любить спокою і надмірного відхилення, то і заповняє нам порожнечу, – кому картами, кафе, вином, кому коханням, кому Богом, кому сатаною... Хто що переносить краще...» [8, с. 80]. Проблема екзистенційного вакууму гостро постала на порубіжжі й розповсюдилася на усе наступне століття, найяскравіше виявляючись у феномені нудьгування. Новостворена порожнеча коректувала буттєву схему людства, яке розпочало нову еру – під знаком відчаю та дефіциту гармонії.

Дослідниця Олена Васильків констатує, що В. Винниченко показує, як «людина у втечі від нудьги, від метафізичного смислу вигадувала для себе новий смисл, який, ґрунтуючись на відчаї та зневірі, тягнув її до смерті, розважаючи у маскараді небуття» [5, с. 52]. Екзистенція емігрантів у романі «Рівновага» заповнена тривогою, і життя за межами батьківщини доводить інтелігентське світовідчуття до трагічного пуанту. Безгрошів'я, відсутність достойної роботи, постійні недоїдання, «набути голодовочка емігрантська» [8, с. 50] доводили їх до буттєвого «божевілля».

У цьому творі екзистенційна тривога набуває більш тотального значення: вона панує не тільки всередині окремих персонажів, а й детермінує всю коекзистенцію емігрантів у Парижі. Беззаперечною причиною її виникнення є відірваність від рідного дому та Батьківщини. Там у них були свої революційні завдання, певні ідейні переконання, своя «боротьба». В еміграції персонажі роману офіційно не відступають від власних переконань – тут є «соціалісти», «меньшовики», «гуляйдушісти», «сатаніти-індивідуалісти» і т. д. Та все це нагадує карнавал, світ задзеркалля: кожен за певною маскою чи мімікрією ховає душу, щоб чимось виправдати своє існування, надати йому сенсу. «Не можна інакше – порожнеча вимагає заповнення. Інакше – до гори ногами полетиш» [8, с. 80–81]. Тому персонажі вважають своїм святим обов'язком відвідувати реферати й гуртки, організувати їх та підтримувати. У творі не йдеться про жоден зв'язок емігрантів з Батьківщиною, до кінця незрозумілою є мета їхньої діяльності, вони живуть, неначе у резервації.

У романі «Заповіт батьків» (1914) нудьгуючі інтелігенти намагаються заповнити прірву марності існування хворобливою фантазією. Модерні збочення Ніки, Сані, їхнього батька – це конкретні вияви тривоги відсутності сенсу існування. «Всі вони чимсь були незадоволені, чогось хотіли і не знаходили. Вони все випробовували й до всього ставились так, як хворі діти до їжі – вередливо, нудливо» [7, с. 19]. Адвокат Гарбузенков облаштував для kota Тома окрему кімнату зі зручностями, що більше нагадувала котячий гарем. Ніка придумав для мишей клітку-катівню; спостерігав за муками тварин, з насолодою п'ючи каву. Саня не була послідовною у тому, що думала й говорила, з легкістю ображала і просила пробачення, перестрибувала з теми на тему в розмові; ніщо не приносило їй задоволення і заспокоєння.

Роман «Хочу!» (1915) відображає крайню межу тривоги відсутності сенсу існування головного персонажа – Андрія Халепи – його невиліковний відчай, що призводить до спроби самогубства. Поет перестає відчувати, що життя його має якусь вартість. Андрій Халепа в листі-сповіді детально пояснює причини того, чому він має намір застрелитися. «Так, я мушу померти, бо не можу жити. Не можу не через те, що є в мене якесь горе, нещастя, яке не маю сили перетерпіти. Ні, нічого катастрофічного у мене не трапилось. Просто мені *нудно* жити. Невимовно нудно, до гидливості, до блювання нудно! От і все. Я не можу уявити собі нічого в життю, чого б я хотів. Багатство? Влада? Слава? Краса? Кохання? Нудне все це до омерзіння, не нове, не піднімає, не вабить. Ніякі найфантастичніші й неможливі можливості й неможливості не в силі примусити дужче забитися моє серце» [9, с. 23]. «Мушу померти» стає декларативним принципом героя, його *idée fixe*.

Амбівалентність героя виявляється вже в тому, як він чинить самогубство. «“Це нічого, це нічого”, – думав він, роблячи надзвичайні зусилля підвести до чола руку з револьвером. – Це необхідні фізіологічні передсмертні явища. Треба тільки відразу й не думати”. Але рука не слухалась і тремтіла, як шарпнута струна, дрібним, мимовільним тремтінням. На лобі почувалась холодна вогкість поту, серце то глибоко падало, немов кудись пірнаючи, то здіймалось до самого горла,

захоплюючи дихання: по всьому тілі пробігали токи кричущої огиди, від якої хотілось страшно зойкнути й забігти без вісти» [9, с. 35]. Халепа вбиває себе «знехотя», намагаючись заспокоїтися і завершити почате. Він нашотовхується на опір тіла (зовнішній) та душі (внутрішній), хоча, за його словами, саме цього не мало б бути, адже він вперто доводить, що повинен померти. Прикметно, що Винниченків персонаж жодного разу не замислюється і не висловлюється з приводу того, що він має намір скоїти гріх. Бог у його «досвіді знебоженої свідомості» [3, с. 48] був завжди іронічно-цинічним, а потім ним же «зверженим». «Ах, як я тужив один час за *людиною*, що померла в мені! За цю голубою височінню, за побожним трепетом, за жагучим бажанням заслужити посміх Вищого Судії! Пам'ятаю, з яким захватом, з яким педантизмом, насолодою й жорстокістю я п'ятнадцятилітнім гімназистом убивав у собі плоть, як уперто примушував себе, ідучи в гімназію, наспівувати про себе шепотом усі молитви, які я знав, стараючись ні про що грішне не думати. І пам'ятаю той жах і здригнення таємного захвату перед власною безоглядністю, коли уперше повстав проти Бога, якому я так прагнув догодити й який допустив мене ... провалитися на іспиті з алгебри» [9, с. 24–25]. Таким чином, не відчуваючи «смаку життя», герой роману вважає правильним те, щоб його позбутися.

Поступово переймаючись ідеєю українства, а згодом, абсорбувавши в собі теорію Петра Сосненка про «визволення праці», Андрій Халепа ще раз у раз відчуває безпричинну тугу й ідентифікується із собою колишнім: «Туга, апатія й тоскна нудьга обхопили його. “Все – нісенітниця. Ніякої сили в мене нема і не може бути”, з якоюсь навіть насолодою думав він. – “коли не було, то ніякі книжки, постанови, плани та інші дурниці не допоможуть. Я той самий, що й був”» [9, с. 115]. Його песимістичний настрій протиставлений трагічному оптимізму Петра Сосненка. Він констатує, що «ні одної людини не знайдете щасливої» [9, с. 97], але варто не говорити про наслідки, а творити реформи. У викладі його теорії пульсує вітальний, життєствердний первень.

На думку Анфіси Горбань, у творі Петро Сосненко з'являється як дзеркальний двійник Андрія Халепа. «Цей образ постає функціонально оберненим до образу Андрія: Халепа хоче померти, але залишається живим; молодий соціал-демократ Петро жагуче прагне жити, але приречений на смерть через сухоти. Петро як персонаж уособлює лише місце, котре має зайняти Андрій. Ставши “як син” старому Сосненкові, Халепа не лише віднаходить для себе надособистісне, громадське, авторитетне, рідне, але насамперед – національне» [12, с. 15].

Варто зазначити, що сумніви не покидають Андрія. Вже із чітко сформованою ідеєю відродження творчої праці він постійно сумнівається, робота з рефератом не іде, обставини складаються так, наче навмисне проти нього. І до Халепа повертаються давні відчуття: «В тілі знову занила нудьга й глуха злість невідомо на кого, тяжкою грудкою зупинилась на грудях» [9, с. 235]; «В кімнаті туга й жаль схопили його», «Туга ревматичним болем занила у всьому тілі, так, що навіть піт виступив» [9, с. 249]; «Але коли він приїхав у Ростов і, сидячи в поганенькому номері готелю, рішав, чи йти йому до Варвари Наумовни чи ні, його обхопила така туга, що не було сил ні про що думати» [9, с. 299]. На нашу думку, використане в авторському тексті слово «туга» корелює із поняттям екзистенційної тривоги відсутності сенсу існування.

Він у передчутті втрати чогось бажаного й уже підсвідомо намагається його втримати. Андрій Халепа знову переживає відчуття втрати сенсу життя. Волею долі поет змушений іти на війну і вкотре відчувати свою зайвість та відчуження. Війна стає тотальним лихом. «Греміла музика, хтось плакав тонким гикаючим голосом, іржали десь коні, густо шаркали тисячі ніг, кричали “у-а-а! у-а-а!” й люди на балконах махали руками, неначе безладно, в жаху ловили обірвані нитки й тих, що йшли, й тих, що зоставались» [9, с. 303]. Екзистенціал війни як лихоліття ХХ ст. вперше постає у творчості В. Винниченка цього періоду й підсумовує латентне переживання екзистенційної тривоги відсутності сенсу існування.

Культивування еротики та естетизму стало складником модерністського міфу. Пересичення цією формою існування викликало лише нудьгу та загострювало відчуття тривоги сенсовтрати (відсутності сенсу існування). В. Винниченко в романі «Хочу!» викриває надмір захоплення естетизмом у зображенні «гультьяства мільонера, яке постає пародією на оргіастичне діонісійство новітньої культури» [2, с. 81]. Гребля разом із сестрою Варварою Наумівною своїм стилем життя втілюють марноту існування, буття без мети. Заміна сенсу відбувається зтяжними гулянками. Петербурзький

бомонд з погляду марноти був дуже схожий до греблівського. Характерно, що Андрій Халепа перебуває в тісних контактах із ними обома.

У романі «Записки Кирпатого Мефістофеля» (1917) з'являється найпоплідовніше й найповніше виписаний характер інтелігента – героя «нового часу». Він схожий до попередніх персонажів і вписується в рамки концепції В. Винниченка, та водночас у його моделюванні відчутне й нове – рішучість, агресивність, відкрита сексуальність, безкомпромісна демонічність. Тамара Гундорова вважає знаковою появу у творчості В. Винниченка «своєрідного “цивілізаційного” диявола». «Кирпатий Мефістофель Винниченка – один із носіїв сатаністської претенціональності й еротичної агресивності “нового”. Він посідає цілком певне місце, яке можна вважати центральним у модерній ідеології Винниченка, оскільки демонструє всім своїм характером особливий спосіб перетворення й освоєння реального світу – ситуацію переходу за межі сакрального, гуманного, сприйняття світу як гри...» [13, с. 21–22]. Весь роман – це широке буттєве полотно екзистенційно самотної людини – адвоката Якова Михайлюка. «Кодові слова – самотність, абсурд, вибір, туга, нудьга, бунт – окреслюють екзистенційний вимір роману В. Винниченка “Записки Кирпатого Мефістофеля”. Незважаючи на те, що твір хронологічно дистанційований від піку популярності філософії екзистенціалізму, в ньому досить чітко прочитуються її визначальні інтенції: гайдеггерівський пошук сенсу буття; сартрівське тлумачення безособової свідомості, уявного, що долає приреченість “я – річ”, “образ – річ”; ясперівська теорія пограничних ситуацій; марселівське “буття в ситуації”» [19, с. 26].

Головний персонаж – яскраво виражений носій тривоги відсутності сенсу існування, вона, власне, стала заміною для усього його буття. Дефінітивну окресленість цей тип отримав у Галини Сиваченко, яка художню модель українського письменника ототожнює з моделями Ж.-П. Сартра: «У своїх романах Сартр і Винниченко створили модель екзистенційного героя – це істота, яка випала з повсякденності, що викликає в неї нудьгу, відразу та інші форми заперечення. Ще одна властивість екзистенційного героя – самотність у присутності, в натовпі, на святі – скрізь він відчувається вигнанцем» [17, с. 35]. Яків Михайлюк нудьгує, повідомляючи читачеві, що «Весна – паскудний час, неспокійний, розхристаний, безглуздий. Вечорами тільки й можна робити, що грати в карти» [6, с. 16]. Тому і вигадує розваги, щоб перетворити свою нудьгу на певну радість, одним із виявів якої є картярська гра.

Адвокат намагається бути «режисером», насолоджуватися своєю вищістю та владою над іншими, йому «...приємно заманути чоловіка на саму гору і зіпхнути його вниз» [6, с. 16]. Мефістофель відчуває тоді тиху «злорадну радість», але вона швидкоминуча. Про екзистенційний стан персонажа і його вплив на інших вдало зауважує Соня: «У тебе нема нічого не то що святого, а ... а навіть дорогого, цінного в житті. Я не знаю, навіщо ти живеш. Побувавши з тобою, відчуваєш себе порожнім і зайвим. Стає нудно жити. <...> Ти з усього смієшся й удаєш з себе розчарованого, але робиш це для того, щоби замазати свою бездушність і моральну порожність» [6, с. 23]. Ця характеристика формує образ цинічного нігіліста.

Кирпатого Мефістофеля переслідує «холодне, гидливе почування туги». «Є туга, є нудьга, важка, гризуча, темна, неначе я зробив щось таке, що забув, і воно мені погрожує бідною» [6, с. 26]. Натяк на відчуття загрози підштовхує оцінити цю ситуацію як тривогу, а риторичне запитання Мефістофеля: «Справді, навіщо я живу?» [6, с. 27] вказує на те, що це тип тривоги, яка спонукає відчути безмістовність власного існування, його приреченість на непотрібність іншим і собі та можливість безглузлого кінця. Метання між різними розвагами, щоб тільки позбутися відчуття туги і нудьги, – це пошук якогось смислового центру, виправдання власному буттю. Від неможливості віднайти його, від різноманітних думок про Соню, Андрійка, Сосницького, Панаса Павловича, Карачапова йому і смішно, і боляче.

Висновки і перспективи подальшого дослідження. Проведений аналіз дає змогу зробити такі висновки. У романах В. Винниченка 1910-х рр. представлено новий тип українського інтелігента. Визначальними рисами його характеру є амбівалентність і намагання відповісти на питання: «Для чого я живу?». Він відчуває, що є велика невідповідність між його внутрішнім станом і тим способом існування, обраним персонажами чи детермінованим їх вищою силою. Тому герої творів В. Винниченка сповнені тривогою відсутності сенсу існування, конкретнішим виявом якої виступає екзистенціальна нудьга.

Джерела та література

1. Бердяев Н. А. Диалектика божественного и человеческого / Н. Бердяев. – Москва : АСТ ; Харьков : Фолио, 2005. – 620, [4] с. – (Philosophy).
2. Брайко О. Подія в художній системі ранніх романів Володимира Винниченка: парадокси ініціації / О. Брайко // Слово і Час. – 2011. – № 12. – С. 68–82.
3. Брайко О. «Хочу!» В. Винниченка і «Санін» М. Арцибашева: порівняльно-типологічне зіставлення / О. Брайко // Слово і Час. – 2006. – № 10. – С. 46–59.
4. Васильків О. Екзистенціаль нудьги в модерністському наративі української літератури початку ХХ століття / О. Васильків // Наук. зап. ТНПУ ім. В. Гнатюка. Сер. : Літературознавство. – Тернопіль : ТНПУ, 2011. – Вип. 31. – С. 223–236.
5. Васильків О. Карнавальний світ масок у творах В. Винниченка і Гео Шкурупія : монографія / О. Васильків. – Тернопіль : Медобори, 2011. – 84 с.
6. Винниченко В. Записки Кирпатого Мефістофеля / В. Винниченко. – Черкаси : Брама-Україна. – 264с.
7. Винниченко В. Заповіт батьків / В. Винниченко // Винниченко В. Твори. Т. XXII. – Х. ; К. : Рух, 1926. – 200 с.
8. Винниченко В. Рівновага / В. Винниченко // Винниченко В. Твори. Т. 6. – Київ ; Відень : Дзвін, 1919. – 274 с.
9. Винниченко В. Хочу! / В. Винниченко // Винниченко В. Твори. Т. 11. – К. ; Відень : [б. в.], 1919. – 305 с.
10. Винниченко В. Чесність з собою / В. Винниченко // Винниченко В. Твори. Т. 10. – К. : Дзвін, 1919. – 270 с.
11. Гнідан О. Д. Володимир Винниченко: життя, діяльність, творчість : навч. посіб. для студ.-філологів / О. Д. Гнідан, Л. С. Дем'янівська. – К. : Четверта хвиля, 1996. – 256 с.
12. Горбань А. Роман В. Винниченка «Хочу!» у дзеркалі «псевдолюбовних» колізій / А. Горбань // Слово і Час. – 2004. – № 2. – С. 13–19.
13. Гундорова Т. Модернізм як еротика нового / Т. Гундорова // Слово і Час. – 2000. – № 7. – С. 17–25.
14. Малиш О. М. Типологія характерів українських інтелігентів у романах Володимира Винниченка 1910-х років : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.01.01 «Українська література» / О. М. Малиш. – Івано-Франківськ, 2004. – 22 с.
15. Панченко В. С. Володимир Винниченко: парадокси долі і творчості: Книга розвідок та мандрівок / В. Панченко. – К. : Твім інтер, 2004. – 288с.
16. Поліщук Я. Міфологічний горизонт українського модернізму : монографія / Я. Поліщук. – Івано-Франківськ : Лілея-НВ, 2002.
17. Сиваченко Г. «Конкордизм» Володимира Винниченка в екзистенціалістському дискурсі / Г. Сиваченко // Слово і Час. – 2001. – № 9. – С. 33–39.
18. Тілліх П. Мужність бути. Небуття і тривога / П. Тілліх // Незалежний культурологічний часопис «Ї». – 2005. – № 37. – С. 8–29.
19. Харкун В. «Записки Кирпатого Мефістофеля»: екзистенційне в романі та поза ним / В. Харкун // Слово і Час. – 2000. – № 7. – С. 26–28.
20. Шумило Н. Гармонійне і дисгармонійне в українській літературі початку ХХ ст. (Володимир Винниченко і сучасники) / Н. Шумило // Київська старовина. – 1998. – № 5. – С. 124–131.

Луцишин И. Тип скучающего интеллигента в романах Владимира Винниченка 1910-х годов. В статье рассматривается особенность ранних романов В. Винниченка – изображение особенных характеров украинских интеллигентов излома веков и проблемы их бытийной парадигмы. На примерах из романов «Честность с собой», «Равновесие», «Заветы отцов», «Хочу!» и «Записки Курносого Мефистофеля» анализируется онтология экзистенциалов скуки и тревоги и их внутреннего взаимодействия. На основе этого смоделирован тип «скучающего интеллигента» в литературном дискурсе украинского модернизма.

Ключевые слова: интеллигенция, скука, тревога, смысл существования, потеря, смысл, экзистенциал.

Lutsyshyn I. The Type of the Bored Intellectual in V. Vynnychenko's Novels of the 1910^s. The paper focuses on the feature of V. Vynnychenko's early novels – the image of Ukrainian unordinary intellectuals' characters fin de siècle and the problems in their ontological paradigm. The ontology of the existentials boredom and anxiety and their internal co-operation is analysed on examples from novels: «Honesty with oneself», «Equilibrium», «Parents' Testament», «I desire!» and «Snub-nosed Mephistopheles's Notes» The type of the bored intellectual in the Ukrainian modern literary discourse is modelled on the basis of it.

Key words: intellectuals, boredom, anxiety, sense of existence, loss, sense, existencial.

Стаття надійшла до редколегії
08.02.2013 р.